

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 31 oktober 2021

Hervorming altijd weer

Alex van Heusden

Zoals we hebben horen voorlezen:

Ik ben het, JHWH, de Naam,
ik heb mij laten zien aan Abraham, aan Izaäk en aan Jakob
als *Eel Sjaddaj*, God van de Vruchtbare Hoogte,
maar met mijn naam JHWH werd ik door hen niet gekend.

Hier begint iets volstrekt nieuws. Hier, in het boek *En dit zijn de namen*, breekt het inzicht door dat deze God anders is, atypisch, niet God zoals goden zijn - geen dwingeland op een hoge troon gezeten, maar een die afdaalt om mensen te bevrijden uit slavernij en onderwerping, en hen opdraagt een nieuwe maatschappelijke orde tot stand te brengen van vrijheid, waardigheid en recht. Dat alles ligt besloten in de Naam, de vierletternaam. 'Ik ben het, JHWH, de Naam.' Het staat er tot vier keer toe, die vierletternaam. Om het ons in te prenten.

Een citaat:

Ik zeg je dat waar je hart aan hangt en op vertrouwt, dat is eigenlijk je god. Dit kun je aan de hand van voorbeelden van het tegendeel beter begrijpen. Menigeen meent dat hij god heeft en van alles genoeg, wanneer hij geld en goed heeft, zich daarop verlaat en zich erop beroemt dat hij om niemand anders geeft. Kijk, zo'n mens heeft ook een god, die heet Mammon, dat is geld en goed, en alleen daarop heeft hij zijn hart gezet. Deze is de meest voorkomende afgod op aarde.

Aldus Martin Luther in zijn *Grote Catechismus* uit 1529. Het verhaal is bekend. Hoe Martin Luther 95 stellingen tegen de aflatenpraktijk van de rooms-katholieke kerk vastspijkerde op de deur van de slotkerk in Wittenberg op 31 oktober 1517, aan de vooravond van Allerheiligen. En ook is rondgegaan dat hij in 1521 op de Rijksdag van Worms, vijfhonderd jaar geleden, waar hij zijn opvattingen moest verdedigen ten overstaan van een schare theologen, de woorden sprak: 'Ik sta hier en ik kan niet anders.' Het eerste heeft hij, naar alle waarschijnlijkheid, niet gedaan en het tweede heeft hij niet gezegd.

Hoe het ook zij, dankzij de boekdrukkunst, het internet van toen, bereikten de 95 stellingen in minder dan een jaar steden en dorpen in alle Duitse landen en werden overal gelezen. Het merk 'Luther' was geboren.

'God is waar je hart naar uitgaat.' Toen Luther leefde, in de zestiende eeuw, begon het vroege kapitalisme zich vanuit de Italiaanse steden als een olievlek over heel Europa te verspreiden. De rooms-katholieke kerk, paus en Vaticaan voorop, nam elementen van dat nieuwe systeem over ten behoeve van haar economie tot redding van dolende en dwalende zielen. Precies daartegen fulmineerde Luther in zijn 95 stellingen. Handel in aflaten, dat wil zeggen verkoop van waardepapieren bij wijze van entreebewijs, een soort QR-code, om zo het hemelse paradijs te kunnen binnengaan. Een andere weg was voor mensen niet begaanbaar. Het 'heil', het 'eeuwig geluk' van mensen teruggebracht tot een verdienmodel, nog wel ter financiering van de herbouw van de Sint-Pieter in Rome.

‘God is waar je hart naar uitgaat.’ Stel: je hart gaat uit naar geld en goed... Martin Luther zag hoe alles ging draaien om geld en krediet. Nu is krediet geven letterlijk ‘vertrouwen schenken’. In het Hebreeuwse woord *mammon*, en dat wist bijbelgeleerde Martin Luther heel goed, gaat een werkwoord schuil dat ‘vertrouwen’ betekent. Mammon, de bijbelse god van het geld, vraagt ons aller vertrouwen. Mammon is niet enkel bezit, maar bezit waarmee macht wordt uitgeoefend ten koste van ontelbare mensen. Het eerste gebod van de god Mammon luidt: jij zult tegen mij geen ‘nee’ zeggen; maak je vooral geen illusies; werp je neer voor mij. Roven, stelen. In zijn *Grote Catechismus* wil Martin Luther de mensen op hart binden af te blijven van het weinige dat de armen nog hebben. En zo de ‘ware God’ aan te hangen, zoals hij zegt, de enige ware, niet de god van geld en krediet.

Gershwin Bonevacia dichtte:

Om vrij te zijn,
moeten we afstand nemen
van de valse goden
en de testamenten
die wij hen hebben toegekend.

In de westers-christelijke traditie ligt deze Latijnse spreuk opgeslagen: *Ecclesia semper reformanda*. De ekklesia moet hervormd worden, altijd weer. Niet door zich naar binnen te keren, geen navelstaarderij, maar door hart en verstand te openen voor deze wereld in grote barensged. Door een weg te zoeken voorbij het actuele neoliberale egoïsme, aan gene zijde van economische exploitatie en ecologische kaalslag. Daartoe elkaar toerusten met de troost van de hoop. Samen leren. Inspiratie opdoen. De moed niet verliezen. Geven en delen. Daarvoor zijn we nooit te jong en nooit te oud.